

Egy nagy színésznő emléke

Bajor Gizi halálának 15. évfordulójára

Bajor Gizi, századunk első felének egyik legnagyobb színésznője volt, s művészetének csúcsán, sikereinek teljében tizenöt évvel ezelőtt váratlanul távozott el közülünk... Emberi és művészi egyénisége elválaszthatatlan. Mindkettőnek kiváló volt: emberi magatartásában is művész és művészi alkotásaiban is ember. Egyenlőségi jelet tett az élet és a színpad köze; a művészetet lehozta az életbe és az életet felvitte a színpadra. A színpadon minden életre kelt körülötte: a jelmez rajta természetesen viselet volt, a kulisszák igazi falak vagy kertészet, a művirág kaméliák illatoztak a hajában és érzéseitől kigyúltak a nézők szívei.

Shakespeare gyöngéd nőalakjai: Júlia, Miranda, Cécília, Titánia, a vásott Puck, a szerelemföltő Kleopátra; a spanyol vigjátékok a cárcér hölgyei például A kertes kutyája Diánája; Tolsztoj szenvedő nőalakjai: Karenina Anna és Az élő holttest Masája egyaránt örök értékei színjátszásunk klasszikusainak. De Ibsen Nórája, az Amerikai Elektra Laviniája, a Krétaör Hai-tangja csakúgy emlékeztetnek maradtak az ő megformálásában, mint Móricz Zsigmond Kerek Ferkójának Máriája, Bródy Sándor Dadája, Heltai Jenő Néma leventéjének Ziliája.

A két háború között az ő szereplése tette vonzóvá az állandó válsággal küzdő Nemzeti Színházat és művészetének vonzerejét használták fel a magánszín-

házak is, gyakori vendégszerepeltetésével. Az olyan érzélgős és poros darab is, mint Dumas Kaméliás hölgye, életre kelt, csillogott és hódított, szeretett és szenvedett a színpadon az ő művészetének fényénél. És hány magyar író szerentett drámaírára egy-egy színpadi alakja!

Kivételes művésze új erőre kapott a felszabadulás után. A fasizmus alatt önként száműzte magát a színpadról, tiltakozása jeleül nem játszott, nem lépett fel.

Addig is ismert emberi jósága és nagysága a fasizmus sötét korszakában mutatkozott meg teljes nagyságában. Százakat mentett meg, rejtett el, táplált élelemmel, és reménnyel a szörnyű hónapokban. Mindent ott volt, ahol segíthetett. A felszabadulás után első volt az újjáépítők között, részt vett a nőmozgalomban és a békeharcban, fáradságtalanul szervezte a színésztözhonokat, és utolsó szereplése is ezt a jótékony célt szolgálta.

Kormányzatunk elsőnek tüntette ki a Kossuth-díjjal és a Kiváló Művész címmel. Egykori budai otthonában ma a Bajor Gizi Emlékmúzeum hirdeti, hogy a művészetével és emberségével a népet szolgáló színésznő nemcsak a nézők fogatkozó emlékeztetőben él, hanem szerves része, példájának erejével ható, alkotó tényezője egész magyar színjátszásunknak.

CENNER MIHÁLY

Akik Észak Csillagát követik

Mint tegnapi számunkban hírt adtunk róla, a „Vádoljuk az imperializmust!” jelző jegyében megrendezett csütörtöki ifjúsági tiltakozógyűlés után „Halhatatlan hazám, Vietnam” címmel új műsort mutatott be a Vörös Csillag moziban a városi KISZ-bizottság ifjúsági házában irodalmi színpada.

Az együttes ismét a megalkulásokor meghirdetett

Toy Nguyen mindig megvédte érdeit.

Nem írgalmaz népünk

a falvainkba merészkedőknek.

K Dong népe nem követi a baglyot.

K Dong népe nem követi a karvalyt,

mi a vörös zászlót,

mi a vörös követjük.

Toy Nguyen népe Észak Csillagát követi,

és Észak Csillaga ég Toy Nguyen felett.

(Névtelen vietnami költő verse)

Igen szerencsés kézzel válogatta össze a műsort a színpad vezetője, Szilágyi János. Egyrészt vietnami költők verseiből, másrészt Wilfred Burchett Dzsungelháború Dél-Vietnamban című riportkönyvéből. A műsor elé Matkó István írt bevezető novellát, melyben a Vietnamban dúló imperialista háborúnak próbált magyar vonatkozást keresni, s mondjuk meg, sikerrel. A balladai hangvételű novella története egyszerű: a disszidens idősebb Szőke fiú az US Army katonájaként Vietnamban léli halálát. Öccse, amikor megtudja idehaza tragédiáját, belezavarodik: „Azon a vasárnapon egy külvárosi magányos utcában nagyon közel jött egy távoli háború.”

A színpad tagjai fiatalok-

Új műsor az ifjúsági ház irodalmi színpadán

programnak tett eleget: olyan témát választott, mely minden ízében aktuális, mi több: politikai. Vietnam, Vietnam népének harca, irodalma tud mit mondani számunkra, különösen fiatalok számára, akik előadták s akik meghallgatták. A szabadság vágyáról, az önfeláldozó hazaszeretetről, az ellenség gyűlöletéről:

harmadik műsoruk. Túlzott követelményeket még kár lenne eléjük állítani: a lelkesedés, az akarat azonban osztaian elismerést érdemel, s az is bizonyos, hogy ők nem elégednek meg ennyivel. Matkó István írását Kruszlicz Pál és Nánai László, Xuan Dieu, To Huu, Nguyen Thi Khiem, Giang Nam és The Hanh verseit Zádori Fekete Mária, Novák Zoltán, Nagygyörgy Ágnes, Szabó Jenő adta elő, szépen, átéléssel. A prózai szövegeket Nagy Gizella, Mucsi Katalin, Csóti József, illetve narrátorként Erdélyi Ilona és Elthes Kond olvasta fel. A műsort Szabó Jenő rendezte.

A szegedi ifjúsági ház irodalmi színpada színvonalas vietnami műsorát több üzemben, s a megye más városai-
ban is bemutatja.

Xuan Dieu Halhatatlan hazám, Vietnam című versét Zádori Fekete Mária szavalja

SZEGEDI MŰVÉSZEK

Jászai László

Kíváncsi természetű szerzet az ember - hogyan ne lenne fokozottan az a riport, aki néhány sorban egy, több éves eredményes munkát maga mögött tudó, fiatal színművészről szeretne portrét készíteni, néhány sorban. Én is azt kérdeztem meg mindenekelőtt Jászai Lászlótól, amit főiskolai évfolyamtársai annak idején:

— Rokona-e Jászai Mari-nak?

Jászai ezúttal nem tagadja, hogy *édes unokaöccse* a nagy művésznőnek. Főiskolás korában, az első éveiben viszont azt találta helyénvalónak, ha nem árulja el a rokoni kapcsolatot...

— Félttem, hogy esetleg az azal vádol meg valaki: valami tökélet akarok kovácsolni e tényből, s csak harmadéves koromban árultam el, hogy nagypapám és húga volt. *Pedig Rábatamásiban Jászai Mari hajlékában nőttem fel, ott, ahol minden órá emlékeztet...*

Főiskolai tanárai közül mindenekelőtt beszédmestere, Nagy Adorjánra emlékezik különös tisztelettel. A főiskolát követően, 1957-ben a kecskeméti színházhoz szerződik, majd egy esztendő múltán Szegeden köt ki. Mindmáig Szegeden dolgozik, hatodik esztendeje itt éli a vidéken dolgozó színészek mozgalmas életét.

Mert mozgalmasság bőven akad ebben az életfolytatásban: az első próbálkozásokról szót se tudunk váltani,

mert délelőtt tiztől este hatig egyfolytában próbán volt, héttől fellépett a Három nővér című Csehov-darabban, majd éjjel 11-től ismét a február 18-án bemutatásra kerülő *Szegény kis betörő* című zenés darab főszerepét „súlykoltá”...

Késztelenül minden perccel lekötik a produkciók - jegyzi meg a fiatal művész.

— Ez tipikusan a vidéken élő színészek sorsa, s rossz is, jó is van ebben... A sok szerep *színpadbiztonságot* ad az embernek, pszichikailag stabil talajt munkál az ember talpa alá.

— S mi a hátránya e mozgalmas életmódnak?

— Elsősorban talán az, hogy egyetlen napon három darabban kell gondolkodnia az embernek, s olykor bizony nehez a legényegesebbre, - jelen esetben a Három nővér béli főjelenetemre összpontosítani, arra törekedni következetesen, hogy mint Andrej, a feleséget, a három nővér egyikét, iparkodjam védelmezni, s érzékelteni ugyanakkor, hogy, mint férj azért mindennel tisztában vagyok... Ennek a feszültségek fölött vílódzó, nehéz jelenetnek atmoszféráját megteremteni önmagamban - nem kis feladat. Különösen akkor nem, amikor tulajdonképp a magam alkataival is meg kell küzdenem.

— Ezt hogyan érti?

— Úgy, hogy egy lelkileg összeroppan, tehetetlenségben vergődő, cselekvőképte-

Szegedi eszperantisták Prágában

A prágai pedagógus eszperantó csoport a közeli napokban kedves meghívólevélben közölte, hogy szívesen látnának vendégül 3 magyar szegedi eszperantista fiatait, akik a tavaszi iskolai szünetet Prágában töltik nek a nyelvgyakorlással. A lehetőséget elfogadva a Radnóti Gimnázium 3 kiváló eszperantista tanulója, Makó Gabriella, Szaniszló Katalin és Székely Éva így a tavaszi szünetet Prágában töltik, ahol előadásokat tartanak Szegedről, a szabadtéri játékokról, az idei két nagy szegedi eszperantista rendezvényről, az utókongresszusról és az eszperantó szemináriumról. Beszámolnak még a tanulásukról, munkájukról és a Radnóti Gimnáziumban folyó KISZ-életéről. Most lesz lehetőségük arra is, hogy a prágai levelezőtársakkal személyesen is megismerkedhessenek.

Üvegipari gépek Jugoszláviának

Az Építésügyi Minisztérium Exportirodájának megrendelésére különféle üvegipari gépeket gyárt a Szegedi Vas- és Fémipari Ktsz. Az első szállítmány - 22 gép - közöttük finomcsiszoló, homokszállító, dobkeverő, pohárnyakleégető és -leolvasztó - a napokban már elkészült. A gépek vizsgálatait az EM Exportiroda munkatársai és a gép tervezői elvégezték. Ezt követi majd 10 nap múlva a MERT hivatalos minőségi ellenőrző vizsgálata, amely végképp dönt a gépek alkalmasságáról. Ha a gépek a kötelező próbákban is kifogástalanul működnek - hamarosan megkezdhetik termelésüket egy új jugoszlávai üvegyárban.

Hűtlenség a szülők és a haza iránt

Nem volt joguk megfosztani az öregeket az unokáktól. Dr. Guzi Zoltán ügyvédgyakornok és felesége, Simon Borbála pedagógus, Szeged, Teleki utca 7. szám alatti volt lakosok disszidálását Nyugat-Németországba máris egy halott kísérli. Kunagótán, a Lenin utca 58-ban a fiatalasszony nagymama a lesújtó hír hallatára szívszélhűdésben meghalt. Halála előtt dédunokáit, a 8 esztendőssé Zolikát és a 3 éves Évike-t emlegette, dr. Guziék gyerekeit. A magát addig fiatalosan tartó 64 éves Guzi Istvánt, az ügyvédgyakornok apját is leverte lábáról a szomorúság. Kis fűszerboltját kinyitni a Katona József utcában nem tud már elmenni reggelente. Feleségével szomorúságba, sirásba roskadva tesz-vesz otthon, a nagyállomásnál levő öreg házban, a Hámán Kató utca 7-ben.

Az öregek egyik házban sem tudták a boldogságuk ellen kasszáló merényletről. A fiatalasszony rokonlátogató útlevéllel ment el a két gyerekkel, férje pedig - velük szinte egyidőben - IBUSZ útlevéllel jutott ki Finnországra. A Helsinkin NSZK nagykövetségén menedékképet, s letelepedési engedélyt kért és kapott a bonni kormánytól.

Itt új lakás, autó

— Minden gondolatunkkal falmak ütközünk most már - sirta el magát Guzi bácsi. - Miért tették ezt, miért? A nagyobbik fiam elesett a második világháborúban, s ők lettek négyen az életben itt tartó gyökereim. Velük kapcsolódunk, hogy már csak nekik élhessünk.

Dr. Guzi és felesége azt írták haza mindegyik levelükben, hogy gyerekeik boldogulásáért választották ezt az utat.

— Olyan soruk volt az én unokáimnak, hogy az már mesés fogalom. Szeretettel és a játékok halmazával csüggtem rajtuk. Csak olyan sors-

jusson minden gyermeknek, mint amilyen az övéké volt itthon.

Guzi Istvánnak igaza van, amikor elutasítja fia és menyje magyarázkodását. Az unokáiból a mi rendszerünkben éppúgy lehet szakmunkás, értelmiségi vagy éppen miniszter. Kit hová állít a rátermettsége, tehetsége. Ezt dr. Guzi saját példáján is lemérhette. 1950-ben ugyanis az államrend megdöntésére irányuló szervezkedésért 3 évi fogházra ítélték. Ezt le is töltötte. Utána mégis egzisztenciát teremthetett. A népi állam, amelynek megdöntésére szervezkedett, beengedte a jogtörvényi egyetemre, ledoktorált, majd az Ügyvédi Kamara bejegyezte soraiiba gyakornoknak. Mi ez, ha nem a legmesszebb humánus? A felesége megbecsült pedagógus volt Szegeden, a Gera Sándor általános iskolában. Jutalom-üdülésre is elküldték Csehszlovákiába.

Új állami házban gyönyörű kétszobás, összkomfortos lakást kaptak, amelyet úgy berendeztek a saját erejükkel, hogy az már luxusszámba ment. Disszidálásuk előtt a hődmézvársárhelyi 1-es ügyvédi munkaközösség balatonkenesei vikendházában idültek. 1963-ban vásárolt CH 60-37-es rendszámú új Wartburgjakkal beutazták fél Európát.

És mit kaptak cserébe?

Most pedig elhagyták az országot pár börönddel, s leveleikben megtagadták a hazatérést. Mit kaptak cserébe? A választ a bírósági akták közt szereplő saját leveleikből vett idézetek adják.

Dr. Guziné: „Évike, amikor meglátta Stuttgartban a villamost, azt hitte, a messi hazában van... Lakás után futkosunk. Végre sikerült. Igaz, hogy faluban, ott olcsóbb. Fürdőszoba nincs. En már egy hetet dolgoztam börtönben, egy festékszobában... A honvágy néha

elővesz és úgy érzem, hogy meghülyülök...”

Dr. Guzi: „Zolika gimnáziumba jár, a német nyelv a fő tantárgy. Ez magyar gimnázium, pap tanárokkal... Szó van arról, hogy ennek a gimnáziumnak most épülő leányinternátusába felveszik Borát nevelőnek. Jobb lenne, ha Borának lenne papírja (érvényes német diplomája. A szerk.), nekem meg menne a nyelv. Már sokat tudok németül, de ez kevés egy német jogásznak... Itt a diplomám nem ér semmit. A kért könyveket még egyszer leírom. 1. Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve. 2. Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyve. 3. Büntető eljárás. 4. József Attila összes versei. 5. Ady összes versei. Évike állandóan emlegeti a nagypapát és nagymamát. Mi állandóan ébren tartjuk benne az emlékeztést.”

Jogerős ítélet

Levelében azt is írja (talán, hogy minden kaput ne csapjanak be maguk mögött), hogy a felesége nem tudott disszidálási szándékáról. Irja: „ez az ő szempontjából feltétlenül enyhíthő. Jó lenne, ha a büntetés lejjebb menne, a látogatás szempontjából is.”

Ezek szerint hazalátogatnának? Levelében felháborodik, hogy a disszidálás előtt eladott kocsija vételárát az OTP-nél, s magát a kocsit is zárolták, nyilván a büntetés mellé kijáró esetleges vagyonelkobzás miatt. Irja, hogy „ez méltánytalanság és a jog durva sárba tiprása lenne”. Hát mégsem tanulta volna meg jól a magyar szocialista jogrendszert?

A Csongrád megyei bíróság frissen hozott jogerős ítélete, mindenestre határozott emlékeztető. A hazatérés megtagadása miatt dr. Guzi Zoltán 2 évre, feleségét pedig 1 évi szabadságvesztésre ítélték.

Lódi Ferenc